

Δ. Κ. ΦΑΡΜΑΚΗΣ

ΑΡΧΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

**ΜΕΘΟΔΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ**

Περιέχονται:

- Διαγράμματα διδασκαλίας
- Διασάφηση δυσνόπων σημείων
- Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου
- Συμπληρωματικές ερωτήσεις κλειστού τύπου
- Κριτήρια αξιολόγησης (Υποδείγματα διαγωνισμάτων)
- Χρηστικό λεξικό φιλοσοφικών όρων

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή

Η φιλοσοφία ως πνευματική δραστηριότητα	11
Οι κλάδοι της φιλοσοφίας	14

2. Οντολογία και Γνωσιολογία

Οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι	16
Οι σοφιστές και ο Σωκράτης	22
Ο Πλάτωνας	24
Ο Αριστοτέλης	28
Οι σκεπτικοί φιλόσοφοι	31
Οι ακαδημαϊκοί σκεπτικιστές	31
Οι Πυρρωνιστές	32
Ο Ρενέ Ντεκάρτ	34
Ο Μπαρούχ Σπινόζα	37
Οι εμπειρικοί φιλόσοφοι	39
Ο Ιμάνουελ Καντ	42
Ο Αρθούρος Σοπενχάουερ	44
Ο Φρειδερίκος Νίτσε	45
Ο Ανρί Μπερξόν	46
Γενική εκτίμηση	48
• Ενδεικτική βιβλιογραφία	49

- Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου 51
- Ερωτήσεις κλειστού τύπου 68

3. Ηθική

Οι σοφιστές και ο Σωκράτης	78
Οι Σωκρατικές θεωρίες	80
Η θεωρία του Πλάτωνα	80
Θεωρία κυνισμού	82
Θεωρία ηδονισμού	82
Η θεωρία του Αριστοτέλη για τη μεσότητα	84
Η στωική θεωρία	86
Η θεωρία του Τόμας Χομπς για το ένστικτο της αυτοσυντήρησης	88
Η θεωρία του Καντ για την κατηγορική προσταγή	90
Η θεωρία του ωφελιμισμού	93
Θεωρίες του 20ου αιώνα	95
Οι θεωρίες του υπαρξισμού	95
Ο Σέρεν Κίρκεγκορντ	96
Ο Νίτσε	98
Ο Ζαν Πολ Σαρτρ	99
Μεταηθικές θεωρίες	100
Η ενορατική θεωρία	101
Η συγκινησιακή θεωρία	103
Η επιτακτικοκρατική θεωρία	104
• Ενδεικτική βιβλιογραφία	105
• Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου	106
• Ερωτήσεις κλειστού τύπου	115

4. Αισθητική

Η αρνητική στάση του Πλάτωνα απέναντι στην τέχνη	118
Η καθολική σημασία της ποίησης και ο καθαρτικός χαρακτήρας της τραγωδίας κατά τον Αριστοτέλη	119

Η θεωρία του Καντ για το ωραίο και το υψηλό	121
Η τέχνη στο πλαίσιο της φιλοσοφίας του Χέγκελ για την ιστορία	124
Η λυτρωτική αξία της τέχνης κατά το Σοπενχάουερ	128
Άλλες αντιλήψεις για την τέχνη	130
Η τέχνη ως αυτοσκοπός	130
Η τέχνη ως μέσο	131
Ο Λέων Τολστόι	131
Ο Καρλ Μαρξ	132
• Ενδεικτική βιβλιογραφία	135
• Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου	136
• Ερωτήσεις κλειστού τύπου	142
● Απαντήσεις στις ερωτήσεις κλειστού τύπου	
Οντολογία και Γνωσιολογία	148
Ηθική	156
Αισθητική	158
● Χρηστικό λεξικό φιλοσοφικών όρων	163
● Κριτήρια αξιολόγησης, υποδείγματα διαγωνισμάτων	169

1. Εισαγωγή

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- Ο όρος φιλοσοφία χρησιμοποιείται, ίσως, για πρώτη φορά από τον Πυθαγόρα, ο οποίος ονομάζει τον εαυτό του φιλόσοφο (φίλο της σοφίας).
- Αρχή κάθε φιλοσοφίας είναι, σύμφωνα με την παρατήρηση του Πλάτωνα, το “θαυμάζειν”. Από το θαυμασμό γεννιέται η αμφιβολία, από την αμφιβολία πηγάζει η κριτική εξέταση κάθε γνώσης.
- Στο λυκαυγές, πάντως, της ελληνικής σκέψης επιστήμη και φιλοσοφία είναι ταυτόσημες έννοιες.
- Στους χρόνους μας η φιλοσοφία θεωρείται **ως επιστήμη των αρχών**.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΤΕΧΝΗ, ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Στοιχεία διαφορών και κοινά σημεία αναφοράς μεταξύ της φιλοσοφικής γνώσης και: της επιστήμης, της τέχνης και της θεολογίας.

Διαφορές φιλοσοφίας - επιστήμης

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- Το ενδιαφέρον της φιλοσοφίας εστιάζεται στη δυνατότητα να υποστηριχθεί λογικά το αντικείμενο της ανθρώπινης σκέψης.
- Η φιλοσοφία αμφισβητεί το παγιωμένο ως πραγματικό και επιζητεί άλλους πιθανούς τρόπους ύπαρξής του.
- Τα ερωτήματα της φιλοσοφίας είναι σπουδαιότερα από τις απαντήσεις της.
- Η φιλοσοφία προσφέρει γενική εικόνα για τον κόσμο και τη ζωή.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

- Η επιστημονική έρευνα επιχειρεί ν' αποκαλύψει την αληθινή πραγματικότητα πίσω από τη φαινομενικότητα των πραγμάτων.
- Η πρακτικότητα - χρησιμότητα της γνώσης έχει πρωτεύουσα σημασία για την επιστημονική έρευνα.
- Η αξία της επιστήμης κρίνεται από τις απαντήσεις που δίνει στις προκλήσεις - αιτήματα της πραγματικότητας.
- Η επιστήμη απομονώνει ένα μέρος του "είναι" και περιορίζεται σ' έναν τομέα του επιστητού.

Κοινά σημεία φιλοσοφίας - επιστήμης

- Τόσο η φιλοσοφία όσο και η επιστήμη ασκούν τον ορθό λόγο, απορρίπτοντας τη μυθολογική και θεοκρατική θεώρηση του κόσμου.
- Η αναζήτηση της αλήθειας νοσηματοδοτεί τόσο τη φιλοσοφία όσο και την επιστήμη.
- Προϋποθετική συνθήκη για την προαγωγή της φιλοσοφίας και της επιστήμης είναι η ελευθερία.

Διαφορές φιλοσοφίας - τέχνης

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- Η φιλοσοφία στην προσπάθειά της να εμβαθύνει στην πραγματικότητα στηρίζεται σε αδιάσειστα επιχειρήματα, ορθολογικές αναλύσεις εννοιών κ.ά.
- Η φιλοσοφία χρησιμοποιεί ως εργαλείο μέσο έρευνας τη λογική σκέψη.

ΤΕΧΝΗ

- Η τέχνη στην προσπάθειά της να παρουσιάσει τις διάφορες εκδοχές της πραγματικότητας μεταχειρίζεται υλικά μέσα, όπως το ανθρώπινο σώμα, το μάρμαρο, το χρώμα κ.ά.
- Η τέχνη στο βωμό της αισθητικής απόλαυσης υπερβαίνει, ανασκευάζει ή και διαστρεβλώνει την παγιωμένη εικόνα της πραγματικότητας.

Κοινά σημεία φιλοσοφίας - τέχνης

- Τόσο η φιλοσοφία όσο και η τέχνη δεν έχουν ως στόχο να απεικονίσουν την καθιερωμένη μορφή της πραγματικότητας.
- Τόσο η φιλοσοφία όσο και η καλλιτεχνική δημιουργία δεν υπηρετούν άμεσα ωφελιμιστικούς σκοπούς.
- Η φιλοσοφία, για να υποστασιοποιήσει αφηρημένες έννοιες, μεταχειρίζεται την ποιητική εικόνα, την παραβολή και τη μεταφορά.

Διαφορές φιλοσοφίας - θεολογίας

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- Η φιλοσοφία χρησιμοποιεί τη λογική ανάλυση και την επιχειρηματολογία, για να υποστηρίξει τις ιδέες της.
- Η φιλοσοφία, κυρίως, έχει ως αντικείμενο τον αισθητό, εμπειρικό κόσμο.
- Η φιλοσοφία πλουτίζει τη διάνοια.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

- Η θεολογία στηρίζεται στην πίστη και στο συναίσθημα.
- Η θεολογία έχει ως αντικείμενο έρευνας τον υπεραισθητό και υπερεμπειρικό κόσμο.
- Η θεολογία υπηρετεί τη γαλήνη του θυμικού, την παραμυθία του ανθρώπου.

Κοινά σημεία φιλοσοφίας - θεολογίας

- Τόσο η φιλοσοφία όσο και η θεολογία εστιάζουν την προβληματική τους πέρα από τον κόσμο της πραγματικότητας.
- Τόσο η φιλοσοφία όσο και η θεολογία απευθύνονται στο βαθύτερο “είναι” του ανθρώπου.
- Η δημιουργική φαντασία και το συναίσθημα χαρακτηρίζουν και τις δύο αυτές πνευματικές δραστηριότητες.
- Κοινό σημείο αναφοράς τους αποτελεί η ενασχόλησή τους με ζητήματα Ηθικής.

ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

● Η Οντολογία¹

Αναφέρεται στο “είναι” του όντος, ανεξάρτητα από τη συνείδηση του ανθρώπου. Με άλλα λόγια συνιστά τη θεωρία για την πραγματικότητα.

● Η Γνωσιολογία

Το ερευνητικό ενδιαφέρον της φιλοσοφίας στο επίπεδο αυτό στρέφεται στα αξιώματα, στις πηγές, στις δυνατότητες, στην αξία και στα όρια της αληθινής γνώσης του εξωτερικού κόσμου και του “εγώ” μας.

● Η Ηθική

Αποσκοπεί στον προσδιορισμό του ηθικού κώδικα (τρόπου) διαβίωσης των ανθρώπων. Ειδικότερα, μελετά αν η ηθικότητα υπαγορεύεται από μια έμφυτη ορμή ή από τη λογική ικανότητα του ανθρώπου· αν οι προθέσεις ή τα αποτελέσματα των πράξεών μας καθορίζουν αυτό που οφείλουμε να πράττουμε κ.ά.

● Η Αισθητική

Το αντικείμενο της αισθητικής φιλοσοφίας σύγκειται κυρίως από ζητήματα που αναφέρονται στην ομορφιά (το ωραίο). Ειδικότερα, η περιοχή της **τέχνης**, μέσα από την οποία οι άνθρωποι επιχειρούν ή να εκφράσουν το ωραίο ή να το απολαύσουν αισθητικά, αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς της αισθητικής φιλοσοφίας.

1. Η ονομασία “οντολογία” προέρχεται από τη λέξη “ον”, που στη φιλοσοφική γραμματεία χρησιμοποιείται ως περιληπτικός όρος για να δηλωθεί η πραγματικότητα.